

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Værker i tolv bind 3-7: Komedier

Citation: Holberg, Ludvig: "Værker i tolv bind 3-7: Komedier", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 3-7: Komedier*, udg. af F. J. Billeskov Jansen , Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 120. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-holb05val-shoot-idm140203110130640.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 3-7: Komedier

Melampe Noter

S. 54.

Musqvetten, Musketten, en Luntebøsse, der i det 16. og 17. Aarh. var det almindelige Fodfolksildvaaben. -*disputere dig*, nægte, frakende dig. -*mare!*, egl. [Jomfru] Maria: sandelig, minsandten. -*Malicen*, Forvanskning af Militsen; Militæret. *skyvier*, skjuler. -*Det maa han*, Lad ham blot komme. -*Podagra*, Gigt i Fødderne (ikke i Hænderne). -*Landgilde*, Fæstebøndernes aarlige Afgift til Herremanden. - Proprefaren, Proprietæren, dvs. Herremanden.

121

S. 55.

Øverst, Oberst. -*Philocyne*, gr., betyder den Hundekære. *Ducater*. En Dukat var en Guldmønt af opr. 2 Rigsdalers Værdi. -*subtilt*, fint.

S. 56.

Frue ... Madame, Frue kaldtes kun fornemme Kvinder, hvis Mænd havde Rang. Madam(e) brugtes som Titel til Kvinder uden for Almuestanden, men hvis Mænd ikke havde Rang.

S. 57.

Marchands tres renommés, fr. velagtede Købmænd. -*desperat*, fortvivlet.

S. 58.

a parte, særlig. -*artigt Creatur*, fin Skabning.

S. 59.

klage dig, anklage dig. -*Sørge-Stue*, i Sørge- eller Vaagestuerne, hvor der holdtes Vagt ved Liget, samledes man tillige til forskellig Slags Forlystelse. -*den som er Imprimatur*, dvs. den som er Censor (almindeligvis Dekanen for det filosofiske Fakultet, hvis Paategning »Imprimatur«, lat. »maa trykkes«, skulle sættes paa et Manuskript, før dette maatte udgives). -*Pan'sKong Priapi Søn*, den trojanske Sagnprins Paris var Søn af Kong Priamos; Priapus (gr.Priapos) er Navnet paa en Frugtbarhedsgud. -*Helene*. Paris røvede Spartanerkongen Menelaos' Hustru Helena, Jordens skønneste Kvinde, og blev dermed Aarsag til den trojanske Krig, hvorom Homers Epos »Iliaden« handler. -*Senecus*, Fejl for Seneca, romersk Filosof og Digter (o.4 f. Kr.-65 e. Kr.). -*Carnali*, Slyngel.

S. 60.

Intriguer, List, Rænker. -*Skabhals*, Fæhoved, Fjols. -*durchtrængende*, kløgtige. -*Durchleuchtighed*, ty. Durchlaucht, Durchlauchtigkeit, Højhed. -*gaae jere Sager an*, gribe ... an; gaa til Værks. -*Ergo*, lat. altsaa, følgelig. -*Sprichwortet*, ty. das Sprichwort, Ordsproget.

S. 61.

rørt ... om, omtalt. -*Client*, afhængig, tjenstskyldig Person. *et Aar for*, et Aar før. -*Morer*, Maurere (Araberne i Spanien). -*Saracener*; saaledes kaldte de Kristne Araberne, som trængte ind i Europa i Middelalderen. -*solenniter*, højtideligt. -*Praktiker*, Rænker, List. -*Tarentinske*, dvs. fra Tarent, By i Syditalien, hvor Handlingen altsaa foregaar.

S. 62.

saae min Tempo, saa min Lejlighed. -*Doctor-Kiol*, den lærde Stand bar gerne sort Overklædning (Kjole). -*Billighed*, Rimelighed. -*at spiise mig med Løfter*, at spise mig af med Løfter.

S. 63.

Metamorphosis, gr. Forvandling, Omskabelse. -*Sophocles*, græsk Tragediedigter (496-406 f. Kr.). -*Euripides*, græsk Tragediedigter (o. 480-406 f. Kr.).

S. 64.

lad af at love, hold op med at love.

S. 65.

End for, endog, selv for. -*denne sinde*, denne Gang. -*Hurtighed*, Dygtighed, Snildhed.

S. 66.

altereret sig, ophidset sig. -*Affecter*, Sindsbevægelser. -*gemeent*, simpelt.

S. 67.

practiseret den bort, smuglet, listet den bort.

122

S. 68.

hidde, hedde. -Tausheds Last, Tavsheds Byrde.

S. 69.

Forliis, Tab.

S. 70.

en nedrig Siæl end, endog en nedrig (lav) Sjæl.

S. 71.

Ilias, Illaden, dvs. Digtet om Ilios (eller Ilion) - Troja - med Skildringen af Kampene under Grækernes Belejring af Byen. Her altsaa Betydningen: en trojansk Krig.

S. 72.

Ja ... skiule ... Topetc. Ekkoscenen er, muligvis med ukendt Mellemed, en Efterligning af en Scene i den italienske Digter Giovanni Battista Guarinis Hyrdespil »Il pastor fido« (1590). *Achilles*, græsk Sagnhelt og en af Hovedpersonerne i Iliaden.

S. 73.

fixere, narre.

S. 74.

hoven, hævet, opsvulmet. -Sneemoes, Dessert af udblødte Tvebakker, tillavet med Flødeskum. *-Satyrer*, Satirer. *-Cortisan*, Elsker. *-Florabella, Phillis (Phyllis), Mirtillus (Myrtillus), Amarillis (Amaryllis)*, yndede Navne i Hyrdepoesien.

S. 75.

plat, fuldstændigt, rent. -Ret ligesom en Eeg ..., Lignelsen findes i Ovids *Metamorphoses* 10. Bog, Vers 372-375. *-Hercules*, om den store græske Sagnhelt Herakles (lat. Hercules) fortaltes, at han som Yngling stod paa en Skillevej over for to Kvinder, »Dyden« og »Lasten«, og at han valgte at følge den første. *-Affecter*, Lidenskaber. *-tilforn*, tidligere.

S. 76.

Cupido, lat. Elskovsguden. *-overmastig, overmodig, dumdristig.*

S. 77.

Fripostighed, Frimodighed. *-Hector*, den tapreste af de trojanske Helte var Kong Priamos' Søn Hektor, som dræbtes af Achilles. *-figte, fægte, kæmpe. -hvor, hvordan.*

S. 78.

Jacta est alea, lat. Kastet er Terningen (Cæsars Ord, da han i Aaret 49 f. Kr. overskred Floden Rubicon og begyndte Borgerkrigen) .

S. 79.

Hoed-Materien, Hovedanledningen. *-2de, tvende. -paa Cavalliers Parol, paa en Adelsmands Ord; paa Æresord. -Du skal ikke troe, Du aner ikke, du kan ikke tænke dig.*

S. 80.

irret, taget Fejl. -hvilket er ikke min Leylighed, hvad der ikke er mig belejligt, passer mig daarligt. *-besynderlig, især.*

S. 81.

Det staaer mig ikke for Øyen, det er ikke det, der ligger mig paa Sinde. *-Plenipotentarius*, lat. Befuldmægtiget, Statsudsending forsynet med uindskrænket Fuldmagt.

S. 83.

og trods!, et Sejrsudraab; sml. endnu: trods nogen!, dvs. lige saa godt som nogen! *-Gripomenusser*, Øgenavn for Retsbetjente, Politibetjente, dannet af gribe og homines, lat. Mennesker (fra plattysk griphomines). *-Mussier*, Forvanskning af fr. monsieur, min Herre, Hr. *-svær, sværger.*

S. 84.

Hundsvot, Asen. -Spectatores, lat. Tilskuerne. *-abit*, lat. gaar bort. *-Axelen*, Skulderen.

123

S. 85.

en blot Kaarde, en Kaarde draget af Skeden. *-Serviteur*, fr. (Deres) Tjener.

S. 86.

visse Indkomster, faste, bestemte Indkomster. -*lever af extra*, lever af Ekstraindtægter, Drikkepenge. -*Næsestiver*, Næsestyver, Slag paa Næsen. -*calore intestinorum*, lat., af (for stærk) Varme i Indvoldene, hede Vædsker. -*Juris civilis ... canonici*, lat. i borgerlig eller kanonisk (gejstlig) Ret. - *consulere*, raadspørge. - Casu, af lat. casus, Tilfælde. -*gier sig saa gemeene*, nedlader sig til.

S. 87.

incurabel, uhelbredelig. -*Clisterer*, Klysterer, Lavementer. *Chiragra*, gr. Gigt i Haand- og Fingerleddene. -*Frantzoser*, ty. Franzosen, Syfilis (egl. »Den franske Syge«). -*Theriac*, gr. berømt Universalmiddel, bestaaende af en Mængde Ingredienser; brugtes indtil det 18. Aarh. mod smitsomme Sygdomme og Forgiftninger. -*dependerer af*, afhænger af.

S. 88.

Harcelering, Gøren-Nar, Drilleri.

S. 90.

Standarden, Flaget.

S. 91.

douce, dæmpet. -*Naturen har forsvoren*, har fornægtet Naturen. - P/ufonis, af Pluto, Underverdenens Gud.

S. 92.

to Thebaner, den thebanske Sagnkonge Ødipus' to Sønner Eteokles og Polyneikes kæmpede om Magten i Theben og dræbte hinanden i Tvekamp. -*endrægtelig*, i (fuld) Enighed. -*Straf*, Irettesættelse. -*Ruelse*, Anger. -*lade Byttet*, lade Byttet være.

S. 93.

angennem, behagelig. -*uformodentlig*, uventet. -*omsale*, sadle om. -*At tage Svøftet ind*, at tage Søftet ind, rebe Sejl; stikke Piben ind. -*Proserpina*, lat. Gudinde i Underverdenen (gr. Persefone). -*hun mig undgik udaf Hænder*, hun undslap fra mig.

S. 95.

kommen i Ord sammen, kommet i Trætte med hinanden. *Fæstemøe*, i venlig Tiltale: Jomfru, Pige. -*tienner for Pige*, tjener som Pige.

S. 96.

for Bryllupet, før Brylluppet. -*Chor*, Andagt.

S. 97.

artig, kløgtigt, kvikt.

S. 98.

Neptunus, lat. Havguden. -*det er kun slet bestilt*, det staar kun daarligt til.

S. 99.

Fisker-Tidende, maaske norsk, svarende til det danske Udtryk »Skipperløgn«. -*fixerede mig*, holdt mig for Nar.

S. 100.

Cabeljou, Kabliau, Stortorsk. -*profiterer*, gavne.

S. 101.

gaaer an, begynder. -*sagte*, sagtens.

S. 102.

sin Klud, sin Halsklud, sit Halstørklæde.

S. 103.

examinere, undersøge. -*Mahomed Muleaz*, Mahomed Muley, den store marokkanske Konge Muley Ismaels Søn (d. 1706). *Ceuta*, By i Marokko, som 1694-1720 belejredes af Maurerne.

S. 104.

fortryder I paa, bliver I vrede over. -*Finke-Ridder*, Storpraler; daarlig Karl (egl. Tilnavn til den pralende Helt i Folkebogen »Finkeridderen«, oversat fra Tysk 1703).

124

S. 105.

omen, lat. Varsel.

S. 106.

Ænea, af Æneas, trojansk Sagnhelt, der flygtede fra det brændende Troja og efter megen Omflakken naaede Italien, hvor han blev Roms Grundlægger. Hovedperson i den romerske Digter Vergils Epos »Æneiden« (skr. 29-19 f. Kr.).

S. 107.

Imod Luciliæ ... Vente, imod Lucilias ... Forventning.

S. 108.

gandske udi Grund, helt ødelagt. -*Damon, Pythias*. Der tænkes paa Damon og Phintias (ikke Pythias), to Mænd ved Dionysios den Yngres Hof i Syrakus (4. Aarh. f. Kr.), berømte for deres trofaste Venskab; se Cicero, *De officiis* III, 10,45.

S. 109.

Mossiers, vulgært for fr. messieurs, (mine) Herrer. -*Qvarteer!* Naade!, Skaanse! -*Commissarius*, Kommissær, Statseembedsmand hvem et særligt Hverv er overdraget. - *Cu/on ... Cu/onissimus!* Sganarell anvender den latinske Gradbøjning af Adjektiver paa Substantivet Kujon.

S. 110.

defelerede jeg, defilerede jeg, sneg jeg mig bort. -*attaqverede*, angreb. -*avangere*, Forvanskning af *avancere*, rykke frem. *oppcbiet*, afventet, ventet paa. -*gandske ikke curiøsk*, aldeles ikke nysgerrig.

S. 111.

u-forsagt ey meer, ikke mere uforsagt. -*Ulyssis Listighed*, den græske Sagnhelt Odysseus (lat. Ulysses) var kendt for Skarpsindighed og List (og for Veltalenhed). Se Ulysses von Ithacia, i Bind IV.

S. 112.

Avindsmand, Fjende.

S. 115.

u-herlig Mord, utroligt, uhyrligt Mord.

S. 116.

Glavind, Sværd.

S. 117.

Nero, romersk Kejser 54-68, berømt for sin Grusomhed. *beholden*, i god Behold, uskadt.

S. 118.

Traur-Musik, Sørgemusik.

S. 119.

Messalinæ, af Messalina, lastefuld romersk Kejserinde; hun henrettedes for Ægteskabsbrud i Aaret 48. -*Cæsonia*, en anden lastefuld Romerinde, gift med Kejser Caligula og myrdet sammen med ham Aar 41. -*Belides*. Hermed menes den græske Sagnkonge Danaos' 50 Døtre Danaiderne, som dræbte deres Mænd i Brudenatten - med een Undtagelse. Deres Forfader hed Belos (lat. Belus). -*Eryphila*, Erifyle, gr. Sagnfigur. Hun forraadte sin Mand Amfiaraos, da han ikke vilde med paa »de syvs Tog« mod Theben. -*Tyndans*, dvs. Tyndareos' Datter, enten Helene, der foraarsagede den trojanske Krig, eller Klytimestra, der myrdede sin Mand Agamemnon, Grækernes Anfører i den samme Krig. -*Xantippe*, den store græske Filosof Sokrates' arrige Hustru. -*Dalila*, Filisterkvinden, som forraadte Samson.

S. 120.

mig tilbeder, beder om.